

Tilburg University

Debat religie en geweld haalt zelfs Wilders in Graafland, Johan

Published in:
Trouw

Publication date:
2015

Document Version
Early version, also known as pre-print

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Graafland, J. (2015). Debat religie en geweld haalt zelfs Wilders in. *Trouw*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Debat religie en geweld haalt zelfs Wilders in

Het debat over religie en geweld vereist gevoel voor nuance, vindt hoogleraar ethiek en economie **Johan Graafland**. 'Ook *Trouw* bevordert juist de polarisatie.'

Sinds de aanslag op *Charlie Hebdo* staat het thema 'religie en geweld' weer volop in de publieke aandacht. Wat mij grote zorgen baart in dit debat is het gebrek aan nuance. Zo stelde Max Pam in *Trouw* (Tijd, 31 januari) dat 'hoe dichter mensen bij God willen komen, hoe eerder ze geneigd zijn mensen dood te schieten'. Wie het interview met Shabir Burhani (*Trouw*, 22 januari) heeft gelezen, kan zich iets voorstellen bij deze visie. Daarin stelde Burhani dat als iemand de Profeet beledigt, het toegestaan is om die persoon onschadelijk te maken. Maar de stelling van Max Pam maakt ook bijvoorbeeld evangelische christenen die graag dicht bij God willen leven verdacht. In vergelijking hiermee is Wilders' gebrek aan nuance een niemandalletje. Waar Wilders zijn pijlen richt op de islam, impliceert de mening van Max Pam dat alle diepreligieuze mensen gescreend moeten worden.

De relatie tussen religie en geweld hangt zeer sterk af van tijd, plaats, context en aard van de religie. Er zijn veel voorbeelden te noemen waarbij genocides en slachtpartijen zijn aangeroepen door seculiere regimes (Eerste en Tweede Wereldoorlog, Stalin, Mao e.d.). Ook het simpele feit dat het land in de wereld dat het minst religieus is, Noord-Korea, toch bepaald niet vrij is van onderdrukking, zou te denken kunnen geven. Daar worden religieuze mensen in kampen gestopt. Misschien is dat ook wel de ultieme consequentie als je gelooft dat religieuze mensen een gevaar zijn voor de samenleving.

Het mooie van *Trouw* is dat al deze meningen aan bod komen. Ik denk dat *Trouw* daar uniek in is ten opzichte van andere kranten in Nederland. Desondanks vrees ik dat ook *Trouw* onbedoeld de polarisatie in het debat over religie en geweld heeft bevorderd. Op haar initiatief

PVV-leider Geert Wilders toont een sticker met: 'De islam is een leugen. Mohammed is een boef. De koran is gif'. FOTO ANP

werd recentelijk onderzoek gedaan waarin de reacties werden gepeild op de stelling: 'Religie brengt meer kwaad dan goed tweeweg'. Dat is een maximaal ongenueanceerde vraagstelling. Welke religie, welke tijdsperiode, welke plaats of context blijft in het vage. Met als voor de hand liggend resultaat dat atheïsten de stelling onderschrijven, terwijl religieuze mensen het er niet mee eens zijn.

Wat leren wij nu eigenlijk uit zo'n onderzoek dat atheïsten en religieuze mensen tegen elkaar uitspeelt? Om te weten hoe VVD-kiezers en SP-kiezers denken over de stelling dat rechtse mensen asociaal zijn dan linkse mensen is toch ook geen onderzoek nodig?

In de economische wetenschap geven onderzoeken een veel complexer beeld van de relatie tussen religie en (a)sociaal gedrag. Zelf publiceerde ik in 2014 met anderen een artikel in de *Journal of Business Ethics*, waaruit blijkt dat diepgelovige managers actiever zijn in het steunen van sociale projecten, maar dat andere groepen managers gelijke kansen van vrouwen meer bevorderen.

Vraagstelling

Voor maatschappelijk verantwoord ondernemen als geheel werd geen significant verband met religie gevonden. In een ander recent onderzoek heb ik de relatie tussen religie en sociaal verantwoorde consumptie

onderzocht. Daarin vond ik dat sommige religieuze groepen in Nederland minder en andere religieuze groepen meer verantwoord consumeren dan mensen die geen levensovertuiging aanhangen. Al weer een genuanceerde uitkomst.

Ik had graag gezien dat *Trouw* in haar vraagstelling ook meer ruimte voor nuancering had gelaten. Dan zou het onderzoek het publieke debat op een hoger niveau hebben getild en meer bijgedragen hebben aan een genuanceerde visie op religie. Een verdere polarisatie tussen religieuze mensen en zij die geen religie aanhangen, bovenop wat Wilders daaraan al bijdraagt, doet Nederland geen goed.

Johan Graafland

hoogleraar economie, onderneming en ethiek universiteit van Tilburg

commentaar

De mening van de krant, verwoord door leden van de hoofdredactie en senior redacteurs.

Alternatief Schippers is minder, maar verdient voordeel van de twijfel

Tegenmacht verzekeraars is ook in nieuwe voorstellen niet goed geregeld

De gezondheidszorg is geen vrije markt. Iedereen die – met een verwijzing naar de politieke kleur van de verantwoordelijke minister Edith Schippers – beweert dat het steeds meer die kant op gaat, schept bewust een karikaturaal beeld van de situatie. Zeker met de pogingen van dit kabinet om via financiële prikkels voor verzekeren de kwaliteit van de zorg te verbeteren (en, zo mag niet worden verheeld, ook veel geld te besparen) is de vrije markt voor zorg verder weg dan ooit. De plannen van Schippers om dat te doen via een inperking van de vrije artskeuze strandden eind

vorig jaar in de Eerste Kamer op het verzet van een deel van de PvdA-fractie. Voor hen is de inperking van de vrije keuze van zorgverlener, hoe klein de maatregel ook was, principieel een brug te ver. Op zich had bijvoorbeeld PvdA-senator Adri Duivesteijn gelijk dat inkomen bepalend werd voor de mogelijkheid de arts zelf te kiezen. Het algemeen belang van meer kwaliteit en efficiency in de zorg liet hij daarvoor ten onrechte vallen. Schippers kwam eind vorige week met een alternatief, waarvan nog maar aangetoond moet worden of het hetzelfde doel zal gaan dienen. In ieder geval is charmant

dat het alternatief nu een positief en niet een negatief uitgangspunt heeft. Patiënten die zich laten behandelen door de door de verzekeraar gecontracteerde zorgverlener, krijgen een korting op het eigen risico in plaats van het eerdere principe waarbij ze voor een vrije keuze meer premie kwijt waren. Zeker voor patiënten die van veel zorg afhankelijk zijn, is dat goed nieuws. Het is echter de vraag of de prikkel voor gezonde verzekeren wel even sterk werkt. En of Schippers hiermee de beoogde miljard euro aan besparingen door kwaliteitsverbetering en betere samenwerking tussen zorgverleners onderling en zorgverle-

ners en verzekeraars wel bereikt. Die grotere onzekerheid maakt het nieuwe plan van Schippers beduidend minder dan haar oorspronkelijke voorstel. Het verzet daartegen was echter een politiek gegeven en dus kan het alternatief niet anders dan het voordeel van de twijfel krijgen. Veel zorgelijker is dat ook in haar nieuwe voorstellen niet al te veel wordt gedaan om de enorme concentratie van zeggenschap bij de zorgverzekeraars van een passende tegenmacht te voorzien. Dat de verzekeraars als een soort marktregulator gaan werken is op zich prima, maar ook hier geldt de klassieke vraag: wie controleert de controleur?